

EUROPOS INTERESUS ENERGETIKOS SRITYJE ATITINKANTI IŠORĖS POLITIKA

Komisijos ir generalinio sekretoriaus-vyriausiojo įgaliotinio dokumentas Europos Vadovų Tarybai

SUSIDURIANT SU IŠORINE RIZIKA ENERGETIKOS SRITYJE

ES ir pasauliui reikia patikimų, prieinamos kainos ir tvarių energijos srautų. Tai yra vienas esminių veiksnių, kad būtų užtikrintas ekonomikos vystymasis ir įvykdyti Lisabonos tikslai. Ryšys tarp energijos tiekimo patikimumo, tvarumo ir konkurencingumo yra akivaizdus.

Didelę riziką kelia didėjanti priklausomybė nuo importo iš nestabilių regionų ir tiekėjų. Kai kurie stambieji gamintojai ir vartotojai energijos klausimus naudoja kaip politinį svertą. Kitą riziką kelia tai, kad ES vidaus rinkai daro poveikį išorės subjektai, kurie nesivadovauja tomis pačiomis rinkos taisyklėmis ir kurie nesusiduria su tuo pačiu konkurenciniu spaudimu šalių viduje.

Siekiant užtikrinti energijos tiekimo patikimumą, būtina derinti vidaus ir išorės politiką. Būtina aktyviau veikti ES lygiu; dėl šios priežasties Europos Vadovų Taryba, remdamasi Komisijos žaliaja knyga¹, paragino 2007 m. pavasario Europos Vadovų Tarybos susitikimo metu priimti Europos energetikos politiką ir prioritetinių veiksmų planą, prieš tai Komisijai iki 2006 m. pabaigos pateikus strateginę apžvalgą. Ji taip pat paragino Europos Komisiją ir generalinį sekretorių-vyriausiąjį įgaliotinį kol kas prisidėti rengiant ES strategiją dėl išorės santykių energetikos srityje.

Atskirų valstybių narių teisėta teisė plėtoti jų išorės santykius, siekiant užtikrinti energijos tiekimo patikimumą, ir pasirinkti vidaus energijos struktūrą yra neginčijama. Tačiau parengus nuoseklią ir koncentruotą ES išorės energetikos politiką, kuri būtų pagrįsta įvairiomis ES vidaus ir išorės politikos kryptimis, būtų padidintas bendras energijos tiekimo Sąjungai iš išorės patikimumas. Ji taip pat padėtų ES veiksmingiau reaguoti į svarbiausių energijos išorės tiekėjų galimas strategijas, galinčias turėti neigiamos įtakos pagrindiniams rinkos principams.

Šiame dokumente nagrinėjama, kaip galima veiksmingiau panaudoti ES išorės santykius, įskaitant BUSP, siekiant bendro tikslo – užtikrinti prieinamos kainos ir aplinkosaugos požiūriu subalansuotos energijos srautų patikimumą.

¹ Europos Sąjungos tausios, konkurencingos ir saugios energetikos strategija, žr. t.p. dok. 7070/06 + ADD 1 (KOM (2006) 105 galutinis)

Šis dokumentas yra parengiamojo pobūdžio ir yra skirtas debatams pradėti. Jame taip pat nurodomi konkretūs veiksmai, kuriuos galima pradėti vykdyti nedelsiant. Išorės santykių energetikos srityje negalima dirbtinai atskirti nuo platesnio klausimo, t.y. kokios energetikos politikos ES ir valstybės narės pageidauja. Atsakymas į minėtą klausimą bus įtrauktas į veikslių planą, kuris turi būti pateiktas kitą pavasarį. Siekiant geriau užtikrinti ES išorės interesus energetikos srityje ir geriau nuspręsti, kokių būdu ES gali pasinaudoti savo išorės santykiais šiems interesams palaikyti, yra būtina išsamesnė vidaus politika.

PAGRINDINIAI PRINCIPAI

Siekiant padidinti energijos tiekimo ES iš išorės patikimumą, svarbu nustatyti nuoseklų požiūrį, kuriuo siekiama šių tikslų:

1. Energetikos sektoriaus skaidrumo ir geresnio valdymo skatinimas steigiant partnerystes energetikos sektoriuje su trečiosiomis šalimis, tokiu būdu siekiant nustatyti abipusiškai naudingas, atviras, skaidrias, nediskriminacines ir stabilias teises sąlygas prekybai ir investicijoms energetikos sektoriuje.
2. Gamybos ir eksporto pajėgumų šalyse gamintojose gerinimas bei energijos transportavimo infrastruktūros šalyse gamintojose ir tranzito šalyse kūrimas ir modernizavimas.
3. Sąlygų Europos bendrovių investicijoms trečiosiose šalyse gerinimas ir galimybės ES pramonei gaminti ir eksportuoti energijos išteklius sudarymas.
4. Prekybos sąlygų energetikos sektoriuje tobulinimas, tranzito ir trečiosioms šalims užtikrinant nediskriminacines sąlygas naudotis eksporto vamzdinių infrastruktūra.
5. Fizinio saugumo, aplinkos apsaugos ir energetikos infrastruktūros saugumo didinimas.
6. Energijos efektyvumo, atsinaujinančiųjų energijos išteklių, įskaitant biokurą, mažai teršiančias technologijas ir racionalų energijos vartojimą visame pasaulyje, skatinimas.
7. Atitinkamų Kioto protokole numatytų mechanizmų įgyvendinimas.
8. Importuojamos energijos diversifikavimas pagal produktus ir šalis.
9. Prisodrinto urano tiekimo branduolinę energiją pasirinkusioms šalims tarptautinio režimo sukūrimas, laikantis branduolinio ginklo neplatavimo įsipareigojimų bei atsižvelgiant į Euratomo sutarties nuostatas.
10. Strateginių rezervinių atsargų kaupimo ir bendro atsargų saugojimo su šalimis partnerėmis skatinimas.

Šiame etape vertėtų panagrinėti du sudėtinis energijos tiekimo patikimumą užtikrinančius veiksniai: rinkų veikimą ir diversifikavimą.

RINKŲ VEIKIMAS

Tinkamai veikiančios pasaulio rinkos gali geriausiai užtikrinti patikimą ir prieinamą kainą energijos tiekimą. Jos sukuria atsparų ir reaguojantį į poreikius energijos tiekimą pasauliniu lygiu, sudaro palankias galimybes priimti sprendimus dėl investicijų, sušvelnina sukrėtimus ir suteikia garantijas vartotojams ir gamintojams. Tačiau rinkos veikia ne vakuume; joms būtina materialinė ir teisinė infrastruktūra, taip pat informacija ir skaidrumas bei aktyvus pagrindinių subjektų dalyvavimas.

ES tai galėtų pasiekti į savo energetikos rinką įtraukdama kaimynines šalis, kad būtų sukurta bendra reguliavimo erdvė, kurioje galėtų bendros prekybos, tranzito aplinkosaugos taisyklės. Pagal platesnį planą ES turėtų propaguoti abipusišką rinkos atvėrimą ir skatinti laikytis rinkos taisyklių: nediskriminavimo, konkurencijos, skaidrumo ir vykdymo užtikrinimo.

Būtina įtikinti ES šalis vartotojas, kad pasaulio energetikos rinkos gali būti joms naudingos. Jeigu pastarosios nuspręstų, kad patikimumą galima užtikrinti tik dvišaliais sandoriais, energetikos sistemos sutrikimo rizika išaugtų.

DIVERSIFIKAVIMAS

ES energijos tiekimo patikimumą galima padidinti diversifikuojant energijos išteklius, jų geografinę kilmę ir tranzito kelius. ES turėtų padėti kaimyninėms šalims, kurios yra ypač svarbios ES, eksploatuoti ir modernizuoti esamą energetikos infrastruktūrą bei kurti naują infrastruktūrą.

Egzistuoja keli nauji dujų projektai, dėl kurių sprendimas jau yra priimtas arba kurių planavimas bus greitai baigtas (Šiaurės Afrika, Artimieji Rytai, Kaspijos jūros regionas, Rusija ir Norvegija). Juos įvykdžius, būtų nutiesti nauji energijos tiekimo koridoriai ir sukurti nauji importo pajėgumai, sudarantys didelę dabartinio dujų suvartojimo ES dalį. Be to, suskystintų gamtinių dujų terminalai ypač didina tiekimo patikimumą. Taip pat labai svarbu nutiesti svarbiausius tarptautinius vamzdynus, kuriais iš Kaspijos jūros regiono ir Vidurio Azijos į ES būtų tiekama nafta.

Siekiant paspartinti minėtų infrastruktūros projektų įgyvendinimą, reikėtų darniai taikyti visas priemones, kurios aprėpia politinį dialogą ir Bendrijos politiką įvairiose srityse, pavyzdžiui, prekybos, vystymosi, konkurencijos, mokslinių tyrimų ir aplinkos, taip pat finansines dotacijas ir paskolas, įskaitant teikiamas EIB, ERPB ir pagal kitus tarptautinius finansinius instrumentus.

SIEKIANT REZULTATŲ

Ši analizė įrodo, kaip svarbu turėti ES išorės santykių politiką energetikos srityje. Ji turi būti nuosekli (palaiškoma visų kitų Sąjungos politikos krypčių, valstybių narių ir pramonės), strategiška (visiškai pripažįstanti su energijos tiekimo patikimumo klausimais susijusius geopolitinius aspektus) ir koncentruota (nukreipta į iniciatyvas, kai Sąjungos lygiu vykdomi veiksmai gali turėti akivaizdžios įtakos Sąjungos interesų užtikrinimui). Ji taip pat privalo atitikti bendresnio pobūdžio ES užsienio politikos tikslus, pavyzdžiui, konfliktų prevencijos ir sprendimo, branduolinio ginklo neplatavimo ir žmogaus teisių skatinimo.

Išorės politika energetikos srityje turi būti grindžiama iš anksto aiškiai nustatytais ES interesais ir patikimu rizikos įvertinimu. Tai reiškia, kad būtina užtikrinti reikiamus ES stebėsenos mechanizmus, kurie padėtų duoti išankstinį išspėjimą ir padidinti ES reagavimo gebėjimus. Siekiant stebėti energijos tiekimo patikimumą ir rengti analizes bei veiksmų planus, ES turėtų numatyti sukurti energijos tiekimo patikimumo srities korespondentų tinklą, kurį sudarytų valstybių narių, Komisijos ir Tarybos generalinio sekretoriato atstovai. Europos energijos tiekimo stebėjimo tarnybos įnašas taip pat galėtų būti vertingas.

Veiksminga išorės politika energetikos srityje priklauso nuo sugebėjimo suvaldyti didelius kolektyvinius išteklius ir užtikrinti jų panaudojimo galimybę bendro intereso labui. Tai reiškia, kad norint gauti rezultatus, reikia bendradarbiauti su šalimis gamintojomis, tranzito šalimis ir šalimis vartotojomis. Taip pat reikia pripažinti, kad politiniams sunkumams spręsti reikalingas dialogas dvišaliu, regioniniu ir daugiašaliu politiniu lygiu (įskaitant valstybių ar vyriausybių vadovų lygį).

Galimos iniciatyvos, kurias galima plėtoti:

Dvišaliu lygiu

- Atsižvelgiant į tai, kad ES ir Rusija energetikos sektoriuje yra tarpusavyje priklausomos ir tokios išliks ateityje, siekti su Rusija plataus susitarimo, kuris apimtų visus energetikos produktus. Turėtų būti siekiama ES ir Rusijos energetikos rinkų sujungimo abiem šalims naudinga, abipusiška, skaidri ir nediskriminaciniu būdu. Geriausia būtų, kad derybos dėl tokio susitarimo vyktų pagal sutartis, sudarytas po Partnerystės ir bendradarbiavimo susitarimo (PBS) pasirašymo.
- Toliau plėtoti strateginę partnerystę energetikos srityje su Norvegija (taip pat remti jos norą prisijungti prie Energijos bendrijos steigimo sutarties) ir to paties siekti su Alžyru.
- Padėti Turkijai išnaudoti visas savo galimybes tapti viena svarbiausių energijos tranzito platformų ir visų pirma skatinti jos greitą prisijungimą prie Energijos bendrijos steigimo sutarties.
- Įgyvendinti ES ir Ukrainos susitarimo memorandumą dėl bendradarbiavimo energetikos srityje, įtraukti į būsimą dvišalį susitarimą išsamų skyrių energetikos klausimais ir numatyti Ukrainos prisijungimą prie Energijos bendrijos steigimo sutarties.
- Skirti ypatingą dėmesį Europos kaimynystės politikos veiksnių planuose numatytų su energija susijusių nuostatų įgyvendinimui.
- Vystyti dvišalį bendradarbiavimą energetikos srityje su svarbiais partneriais gamintojais ir tranzito partneriais Šiaurės ir kontinentinėje Afrikoje, Kaukazo regione, Kaspijos jūros baseino regione ir Vidurio Azijoje, Artimuosiuose Rytuose ir Persijos įlankoje bei Lotynų Amerikoje.
- Stiprinti dvišalį bendradarbiavimą ir dialogą su pagrindinėmis šalimis vartotojomis, visų pirma su JAV (su kuria būtinas daugiau politinio pobūdžio dialogas energetikos klausimais), taip pat su Japonija, Kinija ir Indija, siekiant bendro požiūrio į pasaulinius energetikos klausimus. Šiuo dialogu ir bendradarbiavimu būtų siekiama padidinti skaidrumą ir pagerinti pasaulinių energetikos rinkų veikimą bei kurti subalansuotus energijos išteklius ir užtikrinti energijos efektyvumą.

Regioniniu lygiu

- Išplėsti ES vidaus rinką, siekiant, kad prie Europos Bendrijos steigimo sutarties prisijungtu atitinkamos EEE ir Europos kaimynystės politikos šalys.
- Didinti reguliavimo sistemų konvergenciją pasitelkus Europos kaimynystės partnerystę, siekiant gerinti investicinį klimatą ir užtikrinti vienodas rinkos atvėrimo, sąžiningos konkurencijos, aplinkos apsaugos ir saugumo galimybes.

Daugiašaliu lygiu

- Visiškai integruoti ES tikslus energetikos srityje į jos vykdomą daugiašalę prekybos politiką ir jų atitinkamai siekti PPO.
- Užbaigti derybas dėl Energetikos chartijos protokolo dėl tranzito ir užtikrinti, kad Energetikos chartijos sutartį ratifikuotų visos ją pasirašiusios šalys.
- Skatinti valstybes nares, kurios yra Didžiojo aštuoneto (G8) narės, ir Komisiją pasinaudoti šiuo forumu ES interesams energetikos srityje remti, įskaitant G8 + 5 šalių susitikimą, į kurį susirenka pagrindiniai gamintojai ir vartotojai.
- Apsvarstyti, kaip sustiprinti bendradarbiavimą su Tarptautine energetikos agentūra ir išplėsti jos narių skaičių.
- Skatinti sudaryti tarptautinį susitarimą dėl energijos efektyvumo, didinti atsinaujinančiųjų energijos išteklių vartojimą ir energiją tausojančių technologijų diegimą.

Europos Vadovų Tarybos prašoma išnagrinėti, ar šie pasiūlymai galėtų paskatinti platesnį apmąstymų procesą, skirtą Europos energetikos politikai ir bendram veiksmų planui, dėl kurių turi būti susitarta 2007 m. pavasarį, ir tai, koku mastu juos reikėtų pradėti įgyvendinti iš anksto, nelaukiant šio platesnio proceso rezultatų.

Priedas: Dujų ir naftos suvartojimas ES 2004 m. pagal šaltinius

	DUJOS	NAFTA
Importas iš Rusijos	24 %	27 %
Importas iš Norvegijos	13 %	16 %
Importas iš Artimųjų Rytų		19 %
Importas iš Alžyro	10 %	
Importas iš Šiaurės Afrikos		12 %
Vietinė gamyba	46 %	21%
Kiti regionai	7 %	5 %